

SEIJA AUNILA - JUKKA-PEKKA HEISKANEN

AIKAMATKA
HYVÄÄN ELÄMÄÄN

*Parhaat neuvot
sadan vuoden takaa*

ATENA

Suomen tietokirjailijat ry on tukenut tämän teoksen kirjoittamista.

© tekijät ja Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Atena
Jyväskylä
atena.fi

ISBN 978-951-1-47590-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

SISÄLLYS

Tästä alkaa polku hyvään elämään 7

I ∞ TUNNISTA PAIKKASI MAAILMASSA

Karta rumaa säädyttömyyttä 17 § Opettele sivistynyt kumarrus 21 § Korjaa ruumiisi hervoton velttous 25 § Löydä oma urapolkusi 27 § Käytä autosuggestionia 34 § Kylve, niin menestyt työelämässä 35 § Ole ahkera ja järjestysmielinen 41 § Tule toimeen sukulaisten ja naapureiden kanssa 45 § Hanki vaikutusvaltaa 50

II ∞ VALITSE PUOLISO OIKEIN

Puoliso pitää etsiä itse 55 § Näin onnistut miesten kanssa 61 § Asioita, joita kannattaa välttää 63 § Nainen, harjoittele rakkausketjua 67 § Käytä hajuvettä, älä ihomaalia 70 § Ole tarkka valokuvistasi 73 § Tunnista naimahaluinen mies 76 § Valitse sopiva miestyppi 77

III ∞ MIES, NÄIN ONNISTUT NAISTEN KANSSA

Älä ole juro 85 § Hanki voimaauhkuva ruumis 88 § Älä anna kauneuden pettää 91 § Kirjoita vain

tositarkoituksella 94 ☞ Opettele yöjuoksemisen taito 103 ☞
Suorita kosinta oikein 109 ☞ Valmiita kirjepohjia kosintaan ja
rukkasten antamiseen 113

IV ☞ ELÄTÄYTTÄ SIITINELOA

Astu ensin avioliittoon 123 ☞ Huolehdi, ettei ruoka
jäähdy 127 ☞ Kesyttä paha vaimosi 129 ☞
Saavuta säädyllinen siitinelo 137 ☞ Muuta maalle! 146 ☞
Toivoa onanisteille! 148 ☞ Älä kiihoita miestä liikaa 153 ☞ Muuta
sukupuolielämä taidenautinnoksi 160 ☞ Pidä yhdynnän
päiväkirjaa 165 ☞ Vanhapiika, elämäsi ei ole menetetty 170

V ☞ HUOLEHDI ITSESTÄSI

Näin elät satavuotiaaksi 179 ☞ Pureskele myös viini 186 ☞
Nauti väkijuomat oikein 191 ☞ Asetu lomalle
harkiten 197 ☞ Lähetä vaimo kylpylaitokseen 201 ☞ Poista
rumentavat teirenpisamat 207 ☞ Vahvista hermovoimaasi 209

Vähäsen sienistä ja marjoista eli loppusanat 213

Lähteet ja kirjallisuus 219

TÄSTÄ ALKAA POLKU HYVÄÄN ELÄMÄÄN

Jos tahdot kartuttaa onneasi ja pidentää ikääsi, unohda lähimmäistesi virheet. Unohda ystäväsi ja tuttujesi omituisuudet, ikävät jutut ja juorut. Muistele ainoastaan heidän hyviä puoliaan.

Pidä jalkasi aina kuivina, lämpiminä ja puhtaina.

Oleskele niin paljon kuin mahdollista puhtaassa, raittiissa ilmassa, ja toimita joka päivä pidempi kävely. Ole paljon auringon valossa, mutta karta tulen valoa.

Nauti ainoastaan pieniä liha-annoksia ja niitä vain kerta päivässä. Joka kolmas kuukausi ole tykkänään syömättä lihaa. Pureksi ruokasi hyvin ja perusteellisesti.

Pese ruumiisi joka päivä. Jos verenkiertoelimet ovat terveet, ota kerta viikossa hikoilukylpy. Kuivaa ruumiisi karkealla pyyhkeellä.

Pidä huolta, että ulostus tapahtuu kerta päivässä.

Käytä huokoisesta kankaasta tehtyjä vaatteita. Vaihda alusvaatteitasi kahdesti viikossa.

Nuku pimeässä ja hiljaisessa huoneessa, ikkuna tai ainakin venttiilit ja uunipelti auki. Lepää täydellisesti yksi päivä viikossa. Vietä aika lauantai-illasta maanantaiaamuun maalla, mieluummin vuorisessa seudussa.

Etsi jalostavaa huvitusta. Älä harjoita remuavaa huvittelua työsi lopetettua. Vapaa-aika kuluta perheesi seurassa lukien, puhuen ja laulaen tai soittaen tai kuunnellen.

Vältä voimakkaita mielenliikutuksia. Älä sure sitä, mitä ei voida muuttaa, se on järjetöntä, äläkä sitä mikä voi mahdollisesti tapahtua. Älä puhele epämiellyttävistä asioista. Ole lujaluontoinen.

Älä lähesty ketään ihmistä (puhumattakaan hammaslääkäristä) puhdistamattomilla hampailla.

Eikä tässä todellakaan ole vielä kaikki!

Tällaisilla ohjeilla Taavetti Jeremias Kalliokorpi, poliitikko ja tietokirjailija, opasti vuonna 1936 suomalaisia saavuttamaan onnellisen ja pitkän elämän. Hänen kirjansa *Taito elää kauan terveenä ja onnellisena* oli yksi tuon ajan suosituista elämäntaidon oppaista.

1930-luvulla suomalaiset eivät ehkä vielä olleet maailman onnellisin kansa, mutta aihe kiinnosti ihmisiä valtavasti. Se sai monet pohtimaan, mitä hyvä elämä ja onnellisuus ovat. Aina-kin tiedettiin se, että onni on asia, jota jokainen ihminen perimältään hakee. Siksi elämäntaidon etsiminen on aina ollut hyvä aloittaa kysymällä, mitä tämä kaikkien etsimä onnellisuus on.

Nimimerkki Korwen Juha kirjoitti aiheesta vuonna 1917 nelisivuisen kirjasen *Ohjeita onneen*. Hänen mukaansa vaikuttaa siltä kuin todellista onnea ei olisi lainkaan olemassa. Ihmisten elämä näyttää olevan paljasta olemassaolon taistelua: toisten ihmisten sortuminen on toisten nousu, ja toisen kuolema on toisen elämä. Mutta tämmöinen paljas olemassaolon taistelun laki ei suinkaan kuulu ylennetylle ihmiselle, Korwen Juha toteaa.

Ihminen on alkuperältään vapaa, itseluova ja itsenäinen! Paljas olemassaolon taistelun laki kuuluu vain alhaisilla asteilla oleville eläimille, mutta onnen tavoittelu on ihmisen pyrkimysten päämäärä ja koko hänen elämänsä ylläpitäjä. Toivotonta ja mustaa on ihmisen elämä ilman sitä.

Miten onnellisuus siis saavutetaan? Korwen Juha antaa vastaukseksi viisaan neuvon: todellisen onnen voi löytää vain toimimalla oikein. Tarkkaillessaan, mikä on hyvyyden ja ihmisyyden tie, ihminen saa osaksensa menestyksen ja ainaisen onnen. Oikealla lailla toimivan ihmisen elämä on aina kevyttä, ja hän on vielä vanhanakin kaunis, rypyistä huolimatta.

Toki hyvää elämää ja onnellisuutta olivat ennen Korwen Juhaa pohtineet jo antiikin filosofit ja hänen jälkeensä monet muut ihmiskunnan terävimmistä ajattelijoista. Eikä onnen pohdinta ole vieläkään tullut valmiiksi. Elämisen taito on yhä nykyään yksi suosittu kirjallisuudenlaji. Kirjakaupoissa ja kirjastoissa elämönhallintaan, hyvinvointiin ja onnellisuuden saavuttamiseen tähtäävien kirjojen osastot ovat aina pullollaan uutuuksia, ja alan klassikoilla riittää kysyntää. Näin oli myös sata vuotta sitten.

Suomessa toimi ja kirjoitti 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa elämäntaidon alueella joukko tutkijoita, jotka julkaisivat aiheesta perusteellisia teoksia. He pyrkivät pohtimaan elämän eri osa-alueiden kysymyksiä ja sitä, miten hyvä elämä saavutetaan. Teemoiksi heillä nousivat esimerkiksi parisuhteeseen liittyvä seksuaalisuus eli siitinelo sekä terveydestä huolehtimisen ja itsensä kasvattamisen kysymykset.

Näitä alallaan arvostettuja tutkijoita olivat muun muassa lääkäri Max Oker-Blom, josta tuli merkittävä suomalainen terveysvaikuttaja, sekä lääkintöneuvos Konrad ReijoWaara, jonka mukaan nimetyn palkinnon Suomalainen Lääkäriseura

Duodecim jakaa vuosittain käytännön työtä tekeväälle, kollegojen ja potilaiden arvostamalle lääkärille. Seksuaalivalistukseen keskittyneiden ulkomaisten käännöskirjojen rinnalla suomalaisia opasti täyteläisen elämän saavuttamisessa myös lääkäri A. F. Tanner, joka oli toiminut Amerikassakin.

Alussa siteerattu Korwen Juhan pieni kirjanen on hieman toisenlainen teos. Se on tyyppillinen esimerkki 1900-luvun alun mielenkiintoisesta, vähän tunnetusta kirjallisuuden lajista, pienpainatteina julkaistuista elämäntaito-oppaista. Hyvän elämän pohtimisen ympärille syntyi jo 1800-luvun jälkipuolella monissa maissa, Suomi mukaan lukien, tällaisten pienten kirjasten suosittu markkinat. Korkeintaan muutaman kymmenen sivun mittaisissa painatteissa annettiin ohjeita hyvän elämän saavuttamiseen. Käytännössä tämä tarkoitti sen ajan ihmisten koko elämänsäkaareen liittyviä neuvoja. Tämä kirja kertoo laajasti myös näiden pienpainatteiden sisällöstä ja ohjeistuksista.

Pienpainatteet ovat käsitteenä hieman epämääräinen kokonaisuus. Vapaakappaleita säätelevässä laissa ne määritellään esitteiksi, mainoksiksi, hinnastoiksi tai niihin verrattavaksi painotuotteiksi. Ne eivät ole varsinaisesti kirjoja, mutta eivät lehtiäkään. Ne voivat olla myös tietyille yhteisöille suunnattuja julkaisuja tai kirjasia, joita on saatettu myydä suuriakin määriä, mutta vain vähän aikaa. Pienpainatteet on siksi määritelty myös painotuotteiksi, joilla on suuri levikki, mutta lyhyt elinaika. Niinpä tässä käsiteltäviä pienpainatteita voi kuvailla vihkosen tapaisiksi ohuiksi julkaisuiksi, joita on myyty edullisesti, eikä niitä ole tarkoitettu kirjahyllyssä ikuisesti säilytettäväksi klassikoiksi. Pienpainatteista ei ole tehty kattavia ja yksityiskohtaisia luetteloita samaan tapaan kuin noina vuosina julkaistuista varsinaisista kirjoista, joten niiden tarkka määrä jää arvioiden varaan. Painosten

koko ei sekään ole tiedossa. Tavallisten kirjojen painokset olivat parin tuhannen paikkeilla, mutta pienpainatteissa määrät olivat todennäköisesti suurempia.

Näitä elämäntaitoon liittyviä kirjasia julkaistiin ja luettiin Suomessa yhä enemmän 1800-luvun puolivälistä alkaen. Niiden varsinainen kulta-aika oli 1900-luvun alusta noin 1930-luvun puoliväliin. Tänä aikana ne myös muuttuivat tyyliältään entistä viihteellisemmiksi. Niitä myytiin kioskeissa ja kirjakaupoissa edullisesti. Ilmeisesti myös ovelta ovelle -kauppiaille oli näitä kevyesti mukana kulkevia painatteita valikoimassaan.

1930-luvun jälkeen oppaita ei enää samassa määrin ilmestynyt. Syy siihen saattoi olla yleisaikakauslehtien voimallinen tulo markkinoille. Varsinkin 1920-luvulta alkaen laadukkaat, mutta samalla sopivan kevyet naisille suunnatut lehdet todennäköisesti söivät pienpainatteiden markkinoita. Ne tarjosivat samantapais- ta materiaalia ihmisten viihtymisen tarpeeseen tuoden mukana myös ajankohtaista asiatietoa. Tästä kehityksestä kertoo sekin, että 1920-luvulta alkaen pienpainatteita myytiin usein tarjouksina samassa nipussa aikakauslehtien kanssa.

Pienpainatteiden asiakaskunnasta ei ole tutkittua tietoa, mutta tyylistä ja ulkoasusta voi päätellä, että niitä ovat varsinkin 1900-luvun alussa ostaneet puoliset toisilleen hieman humoristisiksi lahjoiksi tai niitä on hankittu perheen nuorisolle opastukseksi. Elämäntaito-oppaita ovat kustantaneet myös isommat painotalot, mutta useimmat julkaisijat ovat olleet pienkustantajia, joista monet ovat myös itse huolehtineet painatteiden myymisestä asiakkaille.

Elämäntaito-oppaiden kirjoittajat olivat usein nimimerkkejä, kuten »Vera Rouva», »Herra X» tai »Täti Cecilia». Monien nimi-merkkien takana saattoivat olla samat kirjoittajat. Osa teksteistä

oli tekijöiden itse tuottamaa, mutta usein lähdeaineistona käytettiin ulkomaisia julkaisuja. Välillä tämä sanotaan suoraan, välillä se on pääteltävissä oudoista sanoista ja haparoivasta rakenteesta kohdissa, joissa kääntäjä ei aivan ole saanut kiinni alkuperäistekstin tarkoituksesta. Lisäksi samoja alkutekstejä on selvästi käytetty useissa, muutaman vuoden välein ilmestyneissä eri oppaissa.

Sananmukaisia käännöksiä oppaat eivät ole, vaan tekstiä on vaihtelevalla menestyksellä yritetty soveltaa suomalaisiin oloihin. Oppaiden joukossa on usein koosteita eri teksteistä, mikä näkyy siinä, että asioita toistetaan ja joskus peräkkäiset tekstit vaikuttavat olevan peräisin eri yhteyksistä. Oppaat näyttävät olevan suunnattuja enemmän kaupunkien ja isompien pitäjien asukkaille kuin maaseudun väelle. Tämä näkyy niin ohjeiden sisällössä kuin teksteissä kuvatuissa esimerkki-tilanteissa.

Tässä kirjassa käsiteltävistä 1900-luvun alun pienpainat-teista monet on tarkoitettu selvästi viihteelliseksi lukemiseksi. Tämä on selkeä ero verrattuna useimpiin 1800-luvun lopulla kirjoitettuihin asiallisiin oppaisiin, vaikka aikaisemminkin joitakin yksittäisiä kevyempiä oppaita oli toki ilmestynyt. Kaikissa oppaissa ei siis välttämättä aina ollut takana vakavampaa valistustarkoitusta, vaikka ne olivatkin kirjoitettu opettavaiseen tyyliin. Teksteissä korostuu huumorin sävyttämä ilmaisu, ja vaikeammat asiat kuitataan usein vitsikkyydellä. Kepeästä tyylilajista huolimatta oppaat kertovat paljon aikansa asenteista ja niiden muuttumisesta yhteiskunnan mukana.

Kirjasten nimet olivat usein varsin juhlallisia, jopa uskonnollista tyyliä tavoittelevia, kuten *Kymmenet käskyt miehille* tai *Rakkauden katekismus*. Se oli kuitenkin vain tyylikeino, sillä

varsinaista uskonnollisuutta niistä harvoin löytyi. Tyyli on antanut julkaisuille tietynlaista arvokkuutta, vaikka niiden painoasu on varsin vaatimaton. Samantapaisia pienpainatteita julkaistiin tuohon aikaan runsaasti myös uskonnollisten yhteisöjen toimesta. Niissä ei lukijaa viihdytetty, vaan opastettiin oikealle tielle niin moraalisesti kuin hengellisesti. Näitä hengellisiä pienpainatteita ei tässä kirjassa käsitellä, korkeintaan vain sivutaan.

Aivan kuten nykyään, elämäntapaoppaat kertoivat enemmän ihanteista kuin siitä, millaista elämä todella oli. Ne kuvastivat sitä, mitä elämän toivottiin olevan, mutta käytännössä tällaista »ihanteellista» elämää ei aina todella tavoiteltu. Esimerkiksi monimutkaisia kohteliaisuussääntöjä harva edes muisti ulkoa, puhumattakaan, että niitä olisi aina yritetty noudattaa.

Tässä kirjassa käsittelemme sekä vakavasti aiheeseen suhtautuvien valistajien kirjoituksia onnellisesta ja terveellisestä elämästä että keräämme yhteen 1900-luvun alun pienpainatteiden ja elämäntaito-oppaiden ohjeita. Kaikesta tästä luomme kokonaisuuden kuvaamaan sitä, mitä hyvä elämä niiden perusteella on ja miten se saavutetaan.

Monet alkuperäiset tekstit ovat kirjastojen kautta saavutettavissa niistä kiinnostuneille, ja osa »teoksista» löytyy helposti digitoituina Kansalliskirjaston Doria-palvelusta. Tässä kirjassa elämäntaitokirjojen tekstejä on toimitettu nykyajan ihmiselle helpommin luettavaksi, mutta alkuperäistä tyyliä ja sanoja on silti pyritty sopivassa määrin säilyttämään.

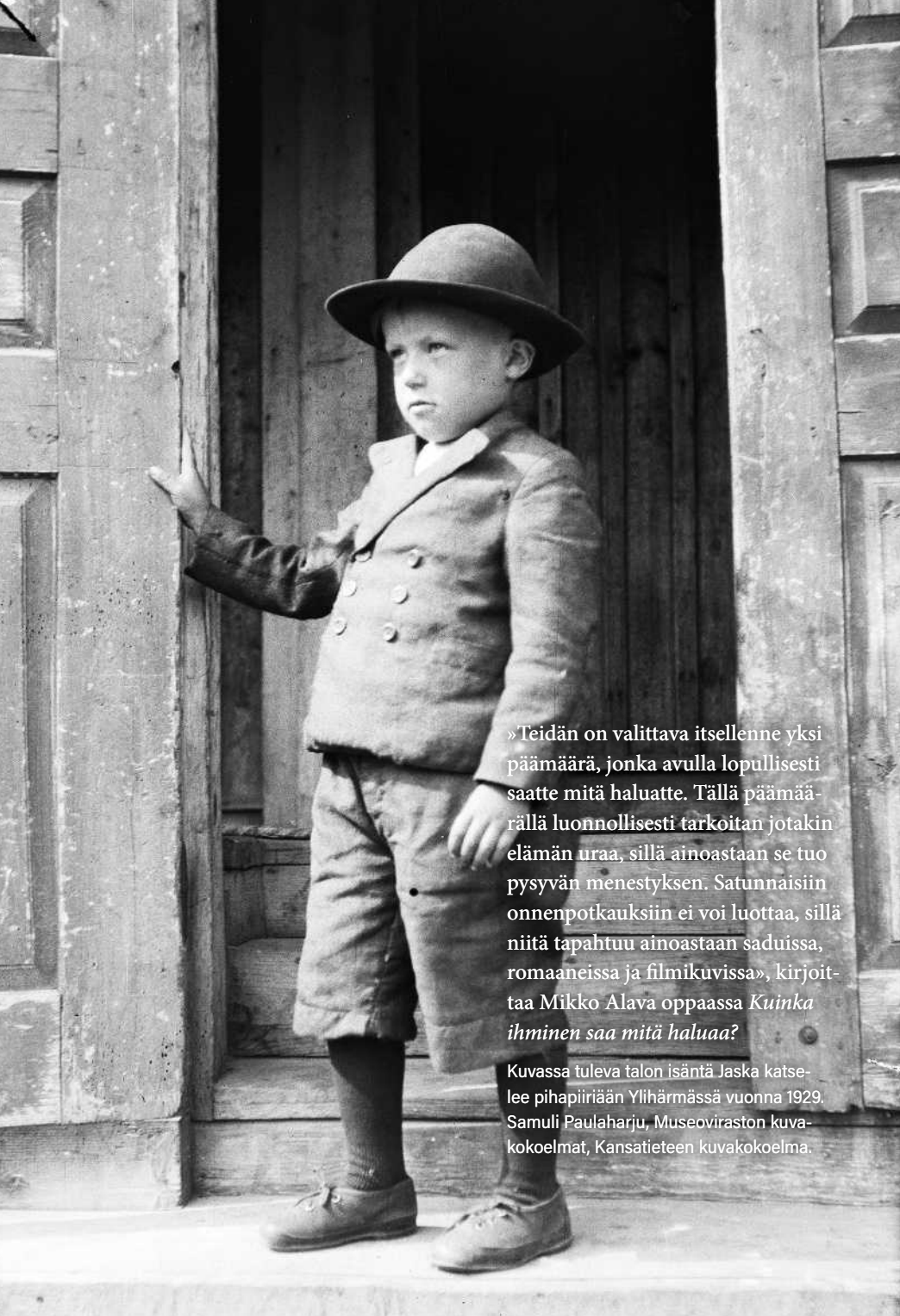
Käsiteltävät oppaat edustavat tietenkin mennyttä aikaa ja samalla nykyään vanhentuneelta tuntuvaa maailmankuvaa. Tavoittemme on kuitenkin, ilman liiallista nykyajan näkökulmasta tapahtuvaa arvottamista, antaa mahdollisuus eläytyä yli sadan vuoden takaisten elämäntaidon opastajien ajatteluun ja

maailmaan. Ihmisten sisäisessä elämässä on paljon perusasioita, jotka pysyvät samoina kautta aikojen, vaikka maailma ympärillä muuttuu.

Siispä tervetuloa mukaan aikamatkalle entisajan onnellisen elämän ohjeisiin!

I

TUNNISTA
PAIKKASI
MAAILMASSA

»Teidän on valittava itsellenne yksi päämäärä, jonka avulla lopullisesti saatte mitä haluatte. Tällä päämäärällä luonnollisesti tarkoitan jotakin elämän uraa, sillä ainoastaan se tuo pysyvän menestyksen. Satunnaisiin onnenpotkauksiin ei voi luottaa, sillä niitä tapahtuu ainoastaan saduissa, romaaneissa ja filmikuvissa», kirjoittaa Mikko Alava oppaassa *Kuin*ka ihminen saa mitä haluaa?**

Kuvassa tuleva talon isäntä Jaska katselee pihapiiriään Ylihärmässä vuonna 1929. Samuli Paulaharju, Museoviraston kuvakokoelmat, Kansatieteen kuvakokoelma.

Karta rumaa säädyttömyyttä

Elämäntaidon ensimmäinen askel on opetella käyttäytymään oikein ja kohteliaasti kanssaihmisten seurassa. Ihminen elää aina yhteisössä, ja sen piirissä myös onnellisuus on löydettävä. Oikeanlainen käyttäytyminen oli entisajan elämässä perusasia, joka oli osattava. Niinpä oppaita kohteliaasta käyttäytymisestä ilmestyi Suomessa runsaasti 1860-luvulta lähtien.

Hyviä tapoja opetettiin tuohon aikaan jo kouluiässä oppilaille jaettavien pienpainatteiden avulla. Lapsena onkin hyvä opetella muutamia perusasioita, joita lueteltiin vuonna 1897 julkaistussa tuntemattoman kirjoittajan tekemässä *Kohteliaisuussääntöjä* -lehtisessä: Älä ikänäsi tee pilaa vanhoista, raihnaisista henkilöistä. Karta sopimatonta kirkunaa ja melua. Ole ystävällinen äläkä riidanhaluinen. Ajattele omia asioitasi äläkä sekaannu toisten asioihin saamatta siihen kehoitusta. Karta rumaa säädyttömyyttä, niin ettet uteliaana tungeskele ja parkuen juokse järjestysmiesten kiinniottamien henkilöiden perässä. Ota säännöksi kulkea oikealta puolelta vastaan tulijoidesi ohitse. Muista pitää ruumiisi puhtaana ja vaatteesi ehjinä ja siisteinä, olivatpa ne sitten vaikka yksinkertaisempiakin.

Näillä ohjeilla pääsee alkuun, mutta kun siirrytään nuorille ja aikuisille tarkoitettuihin oppaisiin, kohteliaisuussääntöjen vaikeusaste nousee huomattavasti. Opaskirjat oli suunnattu kaikille, mutta selkeimmin niiden kirjoittajat ajattelivat sivistyneistön uusia tarpeita kohteliaisuussääntöjen hallinnassa. Elettiin aikaa, jolloin vanhan sääty-yhteiskunnan rakenteet rapistuivat.

Porvaristo vaurastui, ja se lähentyi yläluokkaa myös sivistyksen osalta. Tämä muodosti pohjan uudelle suomenkieliselle sivistyneistölle. Totta kai uuden sivistyneistön piti osata käyttäytyä asianmukaisesti. 1800-luvulla säätyläismiehet alkoivat tervehtiä toisiaan kätellen, kun taas naisille nostettiin hattua. Kuka tervehti ja ketä ensin, se piti osata hahmottaa joka tilanteessa. Muodollisia vierailuja harrastettiin varsinkin kaupungeissa, ja niinpä yhdeksi hittituotteeksi tulivat visiittikortit, joita jaettiin sopiville henkilöille tai palveluskunnalle, vierailukutsua toivoen.

Vielä ennen vuosisadan vaihdetta kohteliaisuussääntöihin keskittyvä opaskirjallisuus oli osa yläluokan taistelua nousevaa porvaristoa vastaan. Eliitti kehitti monimutkaisia etiketti- ja pukeutumissääntöjä, joiden avulla yritettiin lannistaa liian innokkaita sosiaalisia kiipijöitä musertamalla heidät käyttäytymissääntöjen viidakkoon. Koska yläluokan oli itsekin haastavaa pysyä mukana etiketissä, opaskirjoille oli suuri kysyntä. Eihän kaikkia sääntöjä muuten muistanut oikeastaan kukaan.

Samalla kun yläluokka ja porvaristo sulautuivat yhtenäisemmäksi sivistyneistöksi, elämäntaito-oppaiden luonne muuttui. Niitä ei uuden vuosisadan alkaessa tehty enää niin vakavissaan kuin ennen. Opasten tyyliin ilmestyi mukaan huumori, ja niitä alettiin lukea yhä enemmän myös viihdekirjoina, jotka tarjosivat mahdollisuuden hieman naureskella monimutkaisille kohteliaisuussäännöille. Tämän osoittaa sekin, että monia tuon ajan uusia elämäntaito-oppaita mainostettiin »huvittavan kirjallisuuden ystäville» ja niitä myytiin useamman kirjasen nipuissa edullisesti postin kautta tilattuina. Vihteellisyydestä ja keveydestä huolimatta painatteita kuitenkin pidettiin hyvinä nuorison kasvattamisen välineinä.

»Älä milloinkaan tee pilaa kumppaneistasi äläkä anna heille haukkumanimiä», opastaa *Kohteliaisuussääntöjä*-lehtinen vuodelta 1897.

Victor Barsokevitch 1916, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo.

Yksi suosituimmista elämäntaito-oppaista oli 1920-luvulla ilmestynyt kohteliaasta käyttäytymistä opettanut *Hieno käytös eli Seurusteluopas*. Noin 20-sivuinen kirjanen julkaistiin 1920-luvulla useamman kerran hieman eri nimillä. Ensimmäisessä julkaisussa mainitaan, että se on »suomennos» tai »uusi suomennos». Muutama vuosi myöhemmin tismalleen saman tekstin kirjoittajaksi ilmoitettiin Sanelma Aure, vaikka joissakin tiedoissa kirja on taas merkitty kustantaja Kyösti Valovuoren nimiin. Uusikaupunkilainen kioskinpitäjä ja kirjankustantaja Valovuori oli yksi merkittävimpiä pienpainatteiden kustantajia sekä kirjoittajia ja kääntäjiä 1900-luvun alussa. Hänen nimensä löytyy myös monien nimimerkkien takaa, joten Kyöstiin törmäämme nimellä tai toisella vielä monta kertaa tämän kirjan sivuilla.

Seurusteluoppaan teksti on todennäköisesti alun perin suomennos, sillä jotkut ohjeet vaikuttavat enemmän eurooppalaisen yläluokan etiketiltä kuin suomalaisten elämäntyyliltä. Tekstiä on selvästi muokattu oman maamme oloihin. Kirjoittajaa nimitämme oppaan oman ilmoituksen mukaisesti Sanelma Aureeksi, vaikka todennäköisesti Sanelma ei ole koskaan ollut edes olemassa, vaan hän on Kyösti Valovuoren keksimä nimimerkki. Koska kirjasta on otettu monia painoksia hieman eri nimillä, se on ilmeisesti mennyt hyvin kaupaksi. Tämä on ehkä yllättävää, koska opas ei anna erityisen mairittelevaa kuvaa kansastamme.

Hieno käytös eli Seurusteluopas kuvaa suomalaisia »jörömaisiksi». Kirjasen mukaan henkevämmästä seurustelemisesta täällä ei paljoakaan välitetä, vaan suomalainen tervaskanto esittää asiansa tyyneästi. Hänelle on samantekevää, jos joku arvostelee häntä, eikä hän vaivaudu sellaiseen kohteliaisuuksilla vastaamaan. Oli aika, jolloin tuollaista jörömäisyyttä siedettiin ja ehkä ihailtiin. Mutta nyttemmin tuo aika on ohi, kirjoittaa

nimimerkki Sanelma Aure. Maailma on muuttunut, ja meidän on opeteltava sivistyneen maailman seurattavat pärjätäksemme ja elääksemme hyvin nykyaikaisessa maailmassa. Ensimmäiseksi jokaisen kannattaa opetella seurustelemaan kanssaihmissen kanssa taidokkaasti. Koska ihminen on onnellinen vain löytäessään oman paikkansa yhteisössä, ei yhteisiä tapoja ole syytä halveksia.

Opettele sivistynyt kumarrus

Seurusteluoppaan mukaan kohteliaisuuden taidon opiskelussa on hyvä lähteä liikkeelle opettelemalla oikeanlainen kumartaminen. Henkilön sivistyneisyyden ilmaiseva kumarrus ei saa olla liian pikainen tai syvä, jos ei toisaalta kankeakaan. Näin siis, jos tervehdittävä on ylhäinen. Jos sen sijaan tervehdit vertaistasi tai ehkäpä hyvää tuttua, kumarrukseksi riittää pieni, tuskin huomattava pääntaivutus. Näiden osalta harjoittelua peilin edessä voipi suositella.

Sivistyneen henkilön on esiinnyttävä kadulla kulkiessaan erikoista huomiota herättämättä, opastaa Sanelma Aure. Vastaantulijoille on annettava puoli tietä ja itse on siirryttävä aina tien oikealle puolelle. Myös naisten on annettava tietä vastaantuleville, olkoonkin hän vaikkapa vain mies. Ei ole kohteliasta kiirehtiä ja tuuppia lähimpiään väentungoksessa kadulla, kirkossa tai iltamatilaisuuksissa, varsinkaan niistä pois lähdetessä. Samoin ei ole sopivaa polttaa tupakkaa kadulla. Usein näkee maalais-ten jopa syövän kadulla, mutta sellainen ei kuulu sivistyneiden ihmisten tapoihin.

Epäkohteliaiden henkilöiden kanssa joutuu tekemisiin usein junassa tai raitovaunussa. Kun juna seisahtaa, hyökkäävät monet oitis sisälle, odottamatta poistuvain lähtöä, vaikka muuttaman sekunnin malttavaisuudella voitaisiin tuuppimista välttää. Junassa kuuluu miesten velvollisuuksiin luonnollisesti tarjota naisille istuimensa. Kuitenkin tuntemattomille naisille palvelusta tehdessä tai hyvántahtoisuutta tarjotessa on aina muistettava tiedustella: »Saanko luvan?»

Kohteliaisuuteen opastaa myös Nils Bergin hieman myöhemmin kirjoittama ja kustannusliike Linnan vuonna 1944 julkaisema opas *Seurustelutavat, käyttäytymisohjeita nuorisolle*. Bergin kirja lähtee liikkeelle hienon käytöksen perusasioista ja kertoo, että hyvä tapa on tervehtiä kaikkia, jotka tuntee. Ei ole epäkohteliaista tervehtiä vastaantulevaa nokipoikaa, vaikka itse ehkä olisikin arvoisa liikkeenjohtaja. Tervehdykseen on myös aina vastattava, sillä jos niin ei tee, tervehtijästä voi saada vihollisen. Berg muistuttaa, että paras tapa päästä eroon vihollisestaan on tehdä hänestä ystävä.

Ei ole mitään tarvetta ryhtyä harjoittelemaan hoviniiauksia tai kumarruksia, sillä esimerkiksi naishenkilö voi tervehtiä vain taivuttamalla päätään. Jos haluaa olla erityisen kohtelias, voi taivuttaa hieman myös yläruumistaan. Nuorempi tervehtii aina ensin vanhempaa tai sellaista henkilöä, joka on korkeammalla yhteiskunnallisella asteella. Naisen velvollisuus ei ole tervehtiä ensin miestä, mutta jos mies ei ensinkään huomaa naista, voi tämä ensin lausua tervehdyksen. Tämä tietysti edellyttäen, että kysymys on ennestään hyvästä tuttavasta.

Mieshenkilö tervehtii yksinkertaisen terveesti, ei pokku-roimalla. Hänen hattunsa kohoaa muutaman askeleen päässä tervehdittävästä. Tutuille riittää iloinen nyökähdys. Hattua